Мене збудили, як я того й просив, ще затемна. Але поки я одягався, поки вмивався холодною криничною водою, щоб остаточно одігнати сон, а далі навішував на себе весь мій мисливський риштунок, небо на сході почало світлішати, і високо над обрієм, провіщаючи недалекий день, запломеніла світова зоря.

Селянська сім'я, в якої я випадково спинився, зійшовши вчора пізно ввечері з пароплава, вже повставала. Літня жінка поралась коло розтопленої печі, засуваючи туди рогачем чавуни та горщики, старша дочка подоїла вже корову і квапилась тепер нагодувати худобу, сам хазяїн хати взував чоботи, збираючись до колгоспної стайні. Тільки два хлопчики не злазили з печі; старший ще міцно спав, а меншенький, хоч і прокинувся вже, але соромився при чужому дядькові злазити додолу і лиш цікаво спостерігав з своєї безпечної позиції на печі, як я застібав на поясі патронташа.

Я випив теплого, з-під корови, молока, закинув на плече рушницю, подякував господарям і пішов.

Після хатньої задухи було приємно дихати свіжим, прохолодним повітрям серпневого передрання, і я бадьоро рушив уздовж дніпрового берега до знайомої мені затоки, що крилася вдалині за оситнягом і кущами верболозу. Мені не раз випадало раніш добре поживитись там на всяку дичину, і я знав, що в цю пору там повинні бути качки, а неподалеку затоки, між купинами драговини, завжди вистрибують мало не з-під ніг довгодзьобі бекаси.

Щербатий місяць на посірілому небі вже блякнув у високості, а над самим обрієм за дальніми борами ясніла жовтогаряча смуга нового дня. Моя чітка, мов вирізана з чорного паперу, тінь, що безшумно рухалась за мною по зрошеному прибережному піску, теж потьмяніла, а коли я востаннє витягнув з піску ноги у високих мисливських чоботях і пішов по твердому, вона зникла зовсім. Треба було прискорити ходу, щоб

потрапити на початок ранішнього льоту, бо ранок уже починався і сквапно змітав з неба останні недогарки ночі.

Було вже недалеко до моєї завітної затоки, і, переходячи краєм драговини, я сполохнув двох бекасів, які з переляку одчайдушно заволали своє "кара-кац! кара-кац!" і шмигнули кривулястими лініями у височінь. Лишалось обійти невелике озерце, плесо якого поблискувало між осокою та лататтям. Щоб скоротити путь, пішов мульким берегом, чавкаючи у твані своїми важкими чобітьми. Я був уже проти середини озера, коли мої очі запримітили якийсь ледве відчутний рух між високими стеблами оситнягу. Я притьмом зняв з плеча рушницю й присів, тихо спускаючи пальцем запобіжника на бойовий удар. Мої мисливські очі, що звикли самі фіксувати на полюванні кожну дрібницю, не помилились. Видимо, збентежена підозрілим гавканням чиркова качка воліла податись далі від небезпечного берега, і ось її чіткий на тлі плеса обрис уже випливав з-за оситнягу, а за нею замелькало в сутінках ще щось. "Чи не цілий табунець їх тут?" — подумав я, старанно вицілюючи качку.

Прогримів постріл, було вже по-всьому. Непорушна качка безсило занурила глибоко в воду голову, а коло неї безпорадно крутилися жовтенькі, пухнасті каченята, перелякані громом мого пострілу. Це був, очевидно, запіз-нілий виводок, що не вбився ще в колодочки й не вмів літати. Не інакше як через це й стара качка не злетіла з озерця, коли почула здаля мої кроки. Хіба ж могла вона, мати, лишити напризволяще своїх нерозумних, незрілих дітей!

Мені було прикро, що я, не роздивившись, забив її і посиротив недолітків-чирят. Але нема чого робити — мертвій качці вже не повернеш назад життя! І я, хлюпаючи чобітьми у мілкій воді, побрів підбирати свою здобич Коли я став наближатись, каченята кинулись урозтіч, і тільки одне не знало чогось, куди йому кинутись, і метлялось біля мертвої матері.

Коли я витяг качку з води й почепив на тороки біля пояса, каченя метнулось убік тікати й собі. Воно двічі неглибоко пірнуло, як, мабуть, навчила його мати рятуватись від небезпеки, бо моя рука з розчепіреними пальцями простяглась по нього. Коли чиря знову виринуло на поверхню, задираючи вгору маленького зеленавого дзьобика, воно наштовхнулось на перешкоду. Перед ним було широке листя латаття, і чиря, не маючи часу обпливати, почало видряпуватись на його слизький, занурений у воду край. Я міг би тут же й зловити його, коли воно, по-качи-ному перехняблюючись з боку на бік, перебігало через листя. Воно було таке ще легке, що латаття майже не вгиналося під ним. Коли воно добігло до краю і знову хотіло пірнути, я обережно, намагаючись не притиснути тендітні розпростерті крильця, взяв його. Проте маленька пташина, ця пухнаста кулька життя, що майже цілком уміщалася в моїй жмені, виявилась завзятою і не хотіла без бою віддаватись. Схоплене за тулуб чирятко силкувалось дряпатись своїми маленькими полотенчатими ніжками, дзьобало тупим холоднуватим дзьобиком мого вказівного пальця, не завдаючи мені ані найменшого болю. Та це не могло йому зарадити.

Однак ці марні, наперед приречені на невдачу змагання вибороти собі волю мені подобались. Адже я, що забив його матір, я, що схопив його самого своєю загребущою рукою, мав видаватись цій крихітці чимось більшим і страшнішим навіть за казкового велетня! І все ж воно боролось зі мною!..

На мить я завагався, чи не пустити його в різак — шукати химерного щастя-долі на маленькому озерці, де на нього чекає стільки небезпек?.. А втім — що воно, мале, недосвідчене, дурне, робитиме тепер без матері? Як проживе до того часу, коли зможе знятись у повітря на своїх крилах?.. Таж воно напевно стане здобиччю коли не шуліки, то стрекотливих сорок, які не від того, щоб поласувати слабшим! Ні, краще я його візьму й повезу додому. Уявляю, як буде тішитись мій п'ятилітній син, міська дитина, яка ще не бачила живої качки. Мій малий догляне це миле чирятко, і в нього воно виросте не гірше, як під доглядом старої качки.

Я вийшов на берег, нарвав м'якої травички й вистелив нею сітку ягдташа, куди й посадив чиря. Сиди, мовляв, і не журись — у твоєму житті ще не все пропало!

Я, звісно, спізнився на свою улюблену затоку, де мені завжди так щастило. Коли я прийшов туди, ранішній літ уже почався. Над затокою парував легкий туман, і в тому тумані раз у раз чувся над головою посвист прудких качиних крил, і то тут, то там ледве чутно плюскалась під чирковими тулубами вода.

Нашвидкоруч я нарізав гілля і зробив край мулистого берега засідку, сполохавши табунець чирят, що мирно попасався в кутку затоки. Але то дурниці! Незабаром налетять нові качки, а тим часом я, стоячи на колінах, зручніше вмощувався в середині засідки, зняв з плеча ягдташ і обережно розстелив його сітку, щоб чиряті було теж не мулько сидіти, і знову спустив на рушниці запобіжника.

Та мені сьогодні щось не повелося з полюванням. Чи то день такий нещасливий випав, чи мій непотрібний постріл на озері скаламутив раптом мою душу і мені не ставало тепер снаги стріляти так влучно, як то раніш бувало. Я схибив дуплетом по чирку, що сів на плесо просто засідки, збив уліт з невеличкого табунця крайню качку, але вона впала в різак, і я ніяк не міг там знайти підранка. Та ось недалеко берега, праворуч, сіла пара чирят-трав'янок. Я, не поспішаючи, добре вицілив ближчу до себе і вистрілив. Постріл був влучний, бо поцілена трав'янка занурила у воду голову, але й друга, хоч і збентежена, все ж держалась на воді, а не злетіла в повітря. "Мабуть, підранена в крило",— подумав я, вискакуючи із засідки схопити птахів. Я навіть не прихопив з собою рушниці — так я був певний, що й другій качці не минути моїх торочків. Вона метушилась на одному місці, немов прип'ята якірцем, і тоді, коли я став наближатись, і лиш після того, як я схопив рукою мертву подругу, селезень, якого я розпізнав одразу з пір'я, почав одпливати, а далі, на подив мені, легко знявся вгору і полетів за Дніпро.

Я стояв з опущеною рукою, з якої звисала трав'янка-самиця, і дивився на маленьку цятку в небі, що швидко танула і ось зовсім щезла. Мені не жаль було, що я не вбив селезня. Навпаки, щось близьке до радості, що я не захопив рушниці й через те не стріляв більше в нього, пойняло мене, коли я знову почав пригадувати, як він, обстріляний, перед видимою смертю, не хотів покинути своєї, мертвої вже, подруги... І знову щось неприємне — чи то незрозумілий докір, чи неусвідомлений жаль — осіло в моїй душі, коли я неохоче, без усякого піднесення, як то буває звичайно на полюванні, поніс до засідки свій новий трофей. Мене знову через те осиротіле чиря жаль брав за першу забиту качку.

Чиря сиділо нерухомо на своєму місці, вистромивши в дірку голову, й ні на що не реагувало. Його вже не лякала моя поява, не вразив вигляд другої забитої качки, і воно не борсалося в сітці, марно шукаючи виходу. Можна було б подумати, що чиря вже неживе, якби воно не так рівно трималося і не були відкриті чорні намистинки його очей. Але й ці намистинки дивились тепер не на мене, не на довколишній ранковий світ, у якому все вже прокинулось від сну й тішилось життям, а кудись усередину самого ^себе.

Дивно, але це все вплинуло й на мене. Я не журився тим, що літ, мабуть, кінчився і на мою затоку вже не залітали птахи, а коли за яких два кроки від засідки каменем упав коло берега необачний бекас, мені й на думку не спало стріляти в нього. Не помічаючи, яка страшна небезпека причаїлась поряд нього, бекас длубався в твані своїм довгастим дзьобом, повертаючи в різні сторони свою вертку маленьку голівку. Я навмисне свиснув, і бекас стрепенувся. Він помітив нарешті мене і, пройнятий жахом, очманіло кинувся вбік наосліп. За мить він зник з очей, але якийсь час лунало ще в повітрі його перелякане "кара-кац!.."

Лишатись далі на затоці вже не було чого, я знову надів на себе ягдташ з мовчазним чирям, закинув за плече рушницю й поволі подався луками. Тут на просторі, де звідусіль щось стрекотало, співало й шаруділо в траві, радіючи дневі й сонцю, я був єдиний представник

найкращого витвору природи — людини. Але ж як усе живе в цій природі лякалось мене, людини, й тікало! Від мене кидались геть веселі коники, пурхали подалі прозорокрилі бабки, стрімголов стрибали з берега в воду жаби, заспаний заєць ще здалека, почувши мою ходу, метнувся щодуху на поля, і навіть крук на дальній копиці підозріло поглядав на мене, хоч мені непотрібні були ні його м'ясо, ні його пір'я. Все живе сахалося людини, тим-то й чиря закам'яніло поруч мене.

Кілька разів протягом дня я підносив його до води, щоб напилося, кришив хліб і круте куряче яйце і підсував до самого дзьобика, але чиря як заріклося, і не приймало з моїх рук ні води, ні їжі. .

Сам я вже двічі під'їв і відпочив добре, але мале чиря, таке ненажерливе коло матері, за цілий день і не доторкнулось ні до чого. Я дивувався, як воно ще може тримати так рівно голову й не марніє на очах.

Надвечір я повернувся на село, щоб вечірнім пароплавом повернутись до Києва. На березі, недалеко пристані, я вийняв чиря з сітки, щоб востаннє перед дорогою спробувати напоїти його. Я опустив руку з чирям у воду, але воно навіть не нахилилось до води, серед якої виросло.

— Е, то ви надарма його взяли — чиря в неволі не житиме! — промовив позад мене якийсь дідок, що шкутильгав берегом, спираючись на ціпок.— Воно й непоказна пташина — сіреньке, невеличке, а, гляди, волі ні на що не проміня! — казав, віддаляючись, дідок, чи то до мене, чи до самого себе.

— Не житиме в неволі? — запитав я сам себе.— Тоді для чого ж я тримаю його? Адже це тільки уздовжить його передсмертні муки! — І я розпустив пальці, що досі тримали пухнастий, малий тулуб...

Чиря спочатку не повірило своєму визволенню. Воно, як і перше, в моїй руці, не пило води й не рухалось. Але помалу течія почала односити його від берега. Метрів за чотири від мене, там, де на глибокій воді я вже не міг досягти його, чиря раптом ожило і заметушилося. Глянуло праворуч, ліворуч, торкнулось дзьобиком води і, переконавшись, що таки справді тепер воно вільне, заходилось пити. Воно спрагло пило прохолодну дніпрову воду, раз у раз занурюючи й високо підіймаючи потім угору дзьобика. Хвилин з десять воно задовольняло свою пекучу спрагу, потім стрепенуло крильцями і жваво попливло на середину Дніпра. Але на бистрі, лишаючи позад себе довгі хвилі, завертав до берега пароплав. Та — що пароплав! Хай попереду будуть і хвилі, і бурі, і безліч небезпек — пусте! Аби лиш не тиша полону, не сон у неволі! Вперед, чиря!..

Я довго дивився йому вслід, радіючи за нього...